

Din poezia lumii

Iuri ODARCENKO (1903 – 1960)

În prezentarea și traducerea lui Leo BUTNARU

Este unul din cei mai originali poeți ai avangardei... transfrontaliere ruse. Din cea de-a doua generație a primei emigrații pariziene care, fără a reuși să se consolideze spiritualicește, nimeri de două ori sub roțile istoriei. Iată de ce, ca biografie generală, dar și ca biografii luate aparte, această generație avu un destin deosebit de tragic.

În prefața la volumul lui Iuri Odarcenko „Versuri și proză”, apărut în anul 1983 la Paris*, după 15 ani de la moartea autorului, Konstantin Pomeranțev amintește că, pe când prinseseră a fi publicate revistele „Renașterea” (Paris) și „Revista nouă” (New York), critica întâmpinase respectivele poeme mai mult decât cu rezervă. Odarcenko nu putea spune decât: „Mai așteptați vreo 50 de ani și apoi veți vedea ce se întâmplă”. Însă recunoașterea creației sale la justă valoare se întâmplă, din fericire, cu mult mai înainte de sorocul pe care îl presupunea. E drept că poeziei sale nu i se dăduse bilet de trecere și în URSS, chiar dacă, în cercurile elitiste, era cunoscută. Din motivul că această creație era incompatibilă cu realismul socialist, creație a grotescului tragic, sadismului (autoflagelator), în care coabitează limbajul dadaist, cel al suprarealismului de inspirație franceză și

tradiția „demonismului rus”, fie să ne gândim barem la doi reprezentanți ai acesteia, Googol și Dostoievski. Și nu pare deloc întâmplător că, născându-se în familia unui bancher moscovit, în copilărie și adolescență Iuri Odarcenko își petrecea verile nu departe de locul unde se plăsmuieră gogolienele „Seri în cătunul de lângă Dikanka”. Iar în notele sale jurnaliere, în cele de „muncă” literară propriu-zisă, Odarcenko se angajează în dialog cu Dostoievski, pe care îl receptează precum pe un *alter ego*.

Și dacă ne referem la tragismul generație din care a făcut parte Odarcenko, să ne amintim că un alt poet excepțional, Boris Poplavski, de asemenea la Paris, îngurgită o supradoză, fatală, de narcotice... Iuri Odarcenko își reprimă ultimele respirații cu presiunea toxică a unui balon de gaz... Până la ei mai fuseseră Esenin, Maiakovski... Poetul-omul în duel cu el însuși; în duelul autotelic al suicidului, din care nu iese nimeni învingător...

*Antum, i-au mai apărut volumul de versuri „Ziulica” (1940) și nuvela „Întâlnire nocturnă” (1956).

* * *

Diavol, diavol, cât mi-ai da
Pentru sufletelul meu?
Căci nu-i simplu sufletelul,
E și cam sfios, e și curat –
Sufletelul meu rusec!
„Dar de ce aș cumpăra
Sufletelul rus?
La un capăt are-un vierme
Și un prost – la celălalt capăt –
Ce mai suflet, ce mai, iată!
Mie mi-e mult mai hazliu
Sufletul să-ți urmăresc:
Pe o clipă – ’n înălțime,
Pe o clipă – în adânc,
Cel mai mic păcat din lume
Trage pluta în genune –
Iată-ți sufletelul, aș!”

* * *

În cerul tandru-siniliu
Peste crucea strălucitoare
Se-agită stolul de stâncuțe.

La înălțimea cea mai mare
Pe cruce se așezară
Negrele stâncuțe-stol.

Trecând prin preajmă-o bătrânică
Privind în cerul limpede
Numără stâncuțele:

La înălțimea cea mai mare
Pe cruce, iată, încăpură
Treizeci și nouă de stâncuțe.

* * *

Ah, Vaniușa,
Mergi și taie cocoșelul negru.
– Cum adică, mergi și-l taie?
Dimineața cocoșelul cântă, astfel că
Spre-a putea să-l auzim
Viu ar trebui să fie.

Dar totuși Vaniușa a tăiat
Cocoșelul negru.
Astfel, iată-i pe cei vii
Stau și-ascultă cum
Găinușa cotcodăcește,
Cocoșelul și-l bocește.

* * *

Răz bunare în ajunul spaimei,
Sufletul în fața-i abia de luminează
Și gândul, ars până la capăt, iată,
Zboară precum scrumul luat de vânt.
Ca praful învărtejit de la bătaia
Aripei străpunse de săgeată.

* * *

Există pozne desăvârșite:
Se rupe, la pantof, șiretul

Când soața la teatru grăbește
Și-și tot săcăie bărbatul.

Când mama se tot îngrijește
Să-și îmbrace cald copilul,
Ca dânsul să nu răcească,
Însă puiul cade-n copcă, dus sub gheață.

Când un biet sărac adună
Bani pentr-un picior mecanic
Și de cum păși din nou
Sub tramvai iar nimerește.

Când în racheta cea mai iute
Mi-am zis să părăsesc pământul,
Am dat cu fruntea de perete
Și-am înțeles numaidecât
Că lume-i un sicriu închis.

* * *

Cum aș face ca în versuri
Să rămân doar la ce noaptea
Mi se întâmplă să visez?

Rază, rază, tu, de soare,
Ieși din nori și luminează
În al meu cap grav bolnav
Raiul tău cel pământean.

Eu sunt legat de ghilotină,
Capul mi-e sub ea, în coș,
Și de la razele de soare
Sângele e ceva mai cald...

* * *

Ce cuvinte minunate:
Desfrunziri, desfrunziri, desfrunziri!
Câte rime-n aceste cuvinte:
Prăbușiri, prăbușiri, prăbușiri!
Deci, va fi ca eu să aranjez
Cuvinte-n perfectă euritmie,
Și astea vor fi cuvinte de care
Se fuge ca dracul de tămâie.

CUCII

Cucii se înmulțesc în ceasuri
La stație, halte, bastioane,
Brotacii trăiesc prin pădure,
Dar prinși sunt și puși în borcane
Ei cântă de zile luminoase –
Îi puteți crede-n toate sau în parte...
Strașnic e să trăiești în ceasuri de perete
Viața-ntregă cântând despre moarte.

* * *

Șoarecele fuge de pisică – gâtul să-și
frângă!
Lupul va fi ucis la vânătoare.
Pasărea zboară în cerul albastru –
Va fi doborâtă, vânată, înfulecată.
Clar. Tot mai clar e. Dar iată, omul,
De nu reușește el singur să se spânzure,

Înseamnă că la bătrânețe va boli,
Fiind îndrăgit de clinici și farmacia, –
Și chiar atât de mândru să sune,
Precum se spune, cuvântul – om?

* * *

Pe Piața Roșie, pe eșafod
Stă o vrabie veselă-foc
Și vede cum, de frică, trecătorul
Își scoate căciula, apoi o ia-pușcă din loc!

Bătrâna se crucește sperios-sălbatic,
Trăgând cu coada ochiului-mprejur,
Văzând cum își cărăbănește jertfa
Călăul crunt sau viclean-bonomul fur.

Și privind din înălțimea sa
La acești inși prinși de zădărnicie,
Stând pe eșafod și ciripind sonor
Slăvește soarele vrabia zglobie.

* * *

Pe țarm talazul aruncă
Un sac cusut cu fir de aur,
Un sac cusut cu fir de aur
Pe nisip umed, auriu
A prăvălit spumosul val.
Probabil, aur e în sac
Sau poate perlele marine.
Dar dintr-o dată se arată
Coarne ce răzbat prin pânză:
Probabil, o fi dracu-n sac,
Iată, capul se clatină,
Șerpui negreața cozii
Și sus, în cer, atinse stele,
Și mă cuprinse amețea,
E timp să dorm, dar iată somnul
M-a ocolit furiș, tiptil,
Furiș m-a ocolit, tiptil,
Și-n depărtare înflori
În chip de-mbietori mălini –
Cel din urmă, inevitabil somn.

* * *

Valul clatină un pieptene – înseamnă
Că s-a înecat, zic, o femeie.
Pieptene din carapace de țestoasă.
De ce nu se îneacă și el?
Un pieptene pe val... Ei, de ce s-o fi-necat
femeia?...
Pur și simplu se scălda și pieptenele din păr
i-alunecă.

Ah, nu, stătea pe țarm, culcată,
Urmărea zborul de pescăruși
Și lăsă un pieptene acolo.

Dar ce strigă cei de pe plajă?
Și ce de-a lume...
„Pașenka, Pașenka s-a înecat!”
Pe val – un pieptene, înseamnă că s-a înecat
o femeie.

**Există pozne
desăvârșite:
Se rupe, la
pantof, șiretul
Când soața la
teatru
grăbește
Și-și tot săcăie
bărbatul.**

**Când mama
se tot
îngrijește
Să-și îmbrace
cald copilul,
Ca dânsul să
nu răcească,
Însă puiul
cade-n copcă,
dus sub
gheață.**

traduceri

...tabletele scrise între anii 2010-2014 se constituie, prin însumare, într-un jurnal care se citește pe nerăsuflăte și care încântă prin calitățile scriiturii...

Mircea Bârsilă

cronici

Un jurnal care merită să fie citit

În 2014, la editura „Aius” din Craiova, **Gheorghe Smeoreanu** a publicat volumul *Sfârșitul presei și ultimul ziarist*, cu subtitlul *Jurnal 2010 - 2014*. Titlul volumului este inspirat de cartea lui Francis Fukuyama: *Sfârșitul istoriei și ultimul om*. Volumul lui Gheorghe Smeoreanu debutează cu o succintă și admirativă impresie de lectură stărnită de celebra carte a poliglotului american (de origine japoneză), impresie care, de la o frază la alta, se răsucește, ironic, spre o cu totul altă ipoteză. Respectiva ipoteză ia, subtextual, aspectul unei adevărate „profesiuni de credință” expusă în mod ingenios: „Ce bine era și ce cald între paginile acestei cărți! Eu eram ultimul om, copilul meu avea să fie ultimul om, copiii copilului meu urmând să fie ultimii oameni, într-o lavă a istoriei ajunsă la ultima ei formă până la sfârșitul lumii și începutul vieții de apoi. Mi-am zis că dacă lumea se sfârșise, atunci se sfârșise și presa. Sfârșitul presei și ultimul ziarist. Ce bine era și ce cald în tiparele acestei meserii. Trăiam, reflectam, scriam”. În continuare, este întoarsă pe dos, în mod surprinzător, profeta lui Fukuyama, spre a fi pusă în evidență semnificația pe care o are pentru ziaristul Gheorghe Smeoreanu munca în domeniul presei: „Acum, în fiecare dimineață, sunt primul ziarist al lumii, cel obligat să inventeze presa. Cititorii mei sunt primii cititori de presă ai lumii. E răcoare în această meserie, dar sunt viu. Viața de apoi e încă departe” (p.5).

Considerațiile asupra condiției de ziarist (ziaristul local, în România de azi!) sunt expuse pe larg în scrisoarea intitulată „Viața de ziarist local povestită fetei mele”. Sunt narcisiste aceste „dezvăluiri”? Da și nu. Sunt narcisiste în măsura în care în orice act performativ și de lungă durată este nevoie și de așa ceva. În același timp, ele sunt rodul experienței unui om al presei a cărui biografie s-a identificat cu această profesie. A unui ziarist care a inventat, în provincie, sub presiunea vremurilor schimbătoare, mai multe formule de presă: inedite, competitive și, desigur, cu „cârlig” la consumatorii de presă scrisă. Se cuvine, în această ordine de idei, să amintim că domnul Gheorghe Smeoreanu, membru al Uniunii Scriitorilor din România, a fost/este întemeietorul (directorul) mai multor publicații de succes în zonă: „Curierul de Vâlcea”, „Curierul zilei”, „Societatea argeșeană”, „Criterii

politice”. A publicat trei volume de poezii, un roman și câteva cărți de teoria comunicării, de analiză economică și de teologie.

În cuprinsul jurnalului, sunt aduse sub lupa interpretativă mai multe filme și cărți, care denotă rafinament intelectual și o foarte bună priză la ceea ce este nou și interesant în orizontul fenomenului cultural în desfășurare. Între filmele comentate se numără *All Is Lost* (de J.C. Chandor), care „bate toate nominalizările la Oscar” și în care omul fără nume „nu emite decât interjecții, gemete și scânceli. O singură dată îl invocă pe dracul. Niciodată nu se roagă la Dumnezeu” (p.6), *Poziția copilului* (care „păstrează în ADN gena artificiosului din filmele proaste ale lui Pița sau Veroiu”, p.14), *The Artist* („prima minunată gaură neagră în universul cinematografiei”, un film „genial pentru că povestește despre moartea filmului mut cu mijloacele artistice ale filmului mut. E ca și cum ai picta pe un vas de ceramică istoria dispariției olăritului. Mai grav ca și cum ai explica unui orb ce este lumina, cu toată delicatețea posibilă”, p.93), *Marele Gatsby* („Am avut permanent impresia că regizorul Baz Luhrmann nu face un film, ci o reclamă la bere. Așteptam ca, din clipă în clipă, Leonardo DiCaprio să ia în mână un Heineken”, p.22) și altele.

Între cărțile la care apelează în tabletele sale, autorul, un autor pentru care literatura face parte, zi de zi, din viața sa, se numără: *Jurnalul de la Păltiniș, Prea multă fericire*, de Alice Munro (Premiul Nobel, 2013), *O coborâre în infern*, de Doris Lessing, *Iluzia voinței conștiente*, de Daniel M. Wegner (Humanitas, 2012), *Parabolele lui Iisus - Adevărul ca poveste*, de Andrei Pleșu, *20 de întrebări și răspunsuri despre Immanuel Kant*, de Mircea Flonta (care i-a fost profesor, în studenție), *Iosif și frații săi, Prigoana plăcerilor* (în care Michel Onfray scrie despre boala Sfântului Pavel, impotența, pe care voia să o convertească în normă pentru toți bărbații), *Revolta maselor*, de Ortega y Gasset, *Ulysses, Jocul cu mărgelile de sticlă, Muntele vrăjit, Amantul colivăresei...*

Dacă textele despre filme au drept scop stabilirea unui sincer diagnostic valoric, fie el și tăios, în cele în care se fac referi la anumite cărți, autorul preia o idee spre a renunța-o dintr-o perspectivă personală, legând livrescul de realitatea examinată ziaristic, sau pentru a construi o replică

savuroasă cu valențe ironice, așa cum se întâmplă, spre exemplu, cu *Ortodoxia pentru postmoderniști*, de Savatie Baștovoi. Ambele serii de tablete sunt destinate cititorilor din categoria intelectualilor.

Alte tablete, adică majoritatea („Să-ți dorești o femeie ca pe o carte, ori...viceversa”, „Mi-e silă de istoria pe care am învățat-o”, „Caut femeia similară”, „Ce nu dezvăluie un bărbat secret”, „O dimineață de neuitat”, „Câte femei trebuie să aibă un bărbat în viața lui”, „Nu există nefericire în dragoste”, „Aventuri la marginea savanei”...) se adresează publicului larg, într-o manieră al cărei principiu este surpriza punctului de vedere și care beneficiază, între altele, și de competențele de psiholog/sociolog ale autorului.

În ultima tabletă („Eu nu sunt Gheorghe Smeoreanu”) este „ponegrită” ingrata muncă de ziarist care implică asumarea unei măști greu suportabile și care, prin natura ei, duce la sacrificarea unei alte ipostaze, cu mult mai dragă: aceea de scriitor. „Dacă aș fi cu adevărat Gheorghe Smeoreanu, spune autorul, m-aș afla acum în cabana din vârful dealului de la Albota ascultând Brahms, recitind clasicii, scriind poezii. Pentru asta m-am născut, nu pentru presă. A face presă în România de azi înseamnă a accepta de bunăvoie să renunți la ceea ce voiai să fii, înseamnă a te contorsiona într-atât încât să nu te mai poată recunoaște nici propria mamă. (...). Eu și puștii mei amici din presă ne simțim adesea mai murdari ca vidanjorii.” Prin conținutul ei și prin raportul acestei tablete cu cele care au statutul de *profesiune de credință*, ultima tabletă îmbogățește, sub semnul negației bine plasate în context, spectacolul ideatic al întregului jurnal.

Așadar, tabletele scrise între anii 2010-2014 se constituie, prin însumare, într-un jurnal care se citește pe nerăsuflăte și care încântă prin calitățile scriiturii, de la coerența seducătoare a argumentației la știința de a respinge clișeele de gândire și de a problematiza, abordând temele din unghiuri care stărnesc interesul cititorilor. Sub acest aspect, Gheorghe Smeoreanu, are mai multe atuuri: talentul scriitoricesc și exercițiul în acest domeniu, cultura, inteligența și, nu în ultimul rând, vocația interogativă.

Ecaterina de Alexandria, mireasa lui Iisus

În ultima vreme, cunoscuta scriitoare Elisaveta Novac este tot mai preocupată de studiul și popularizarea originii și valorilor creștinismului. După apariția, în 2013, a volumului „Orfeu, cântărețul trac” în condiții grafice excelente la Editura „Nova Internațional”, în 2015 îi apare, la aceeași editură și în aceleași condiții, un alt volum: „Ecaterina de Alexandria, mireasa lui Iisus”.

Lectura celor două cărți certifică de netăgăduit că autoarea este profund convinsă de creștinism și că are la îndemână instrumentele scriitoricești cu care să convingă cititorul să adere la aceeași credință. Pentru a convinge creează autentice modele creștine înzestrate din plin cu însușiri umane de cea mai bună calitate, precum și dragostea pentru Dumnezeu, dârzenia în lupta cu cultul păgân, puritatea sufletească și capacitatea de a se jertfi pentru credință.

Orfeu din „Orfeu cântărețul trac” este poetul Marii Tracii, întâiul mare poet al umanității, preotul și precursorul lui Iisus. Ecaterina din „Ecaterina de Alexandria, mireasa lui Iisus” este frumoasă, inteligentă, are darul vorbirii alese și știa toate limbile vremii. Negăsind mire potrivit printre pământeni, devine mireasa lui Iisus, urmându-i chinurile.

Cu ochii negri, cu părul lung, castaniu și strălucitor, cu fața albă și plină de lumină, Ecaterina urmează calea creștinismului, începând cu întâlnirea cu Iisus, cu botezul ei, cu punerea inelului pe deget de către Iisus, cu creștinarea poporului. Apoi urmează momente de

încrâncenare cu împăratul Maximian, care încearcă s-o convertească la idoli și să renunțe la Hristos. Cu toată cruzimea lui, împăratul este învins, iar Ecaterina este declarată sfântă, urmată de mulțime. Dar împăratul devine și mai crunt, își arde învățătorii și slujitorii, iar Ecaterina este bătută până la sânge și decapitată. Ea urcă la Hristos, iar pe pământ, în mod simbolic, unde a curs lapte în loc de sânge au crescut crini, purtați pe brațe de tineri la nunțile lor.

Paginile cărții conțin date istorice convingătoare privind personaje, lucruri, întâmplări, descrieri, cartea însăși devenind un solid pilon al creștinismului. Aflăm că Mănăstirea Sfânta Ecaterina a fost construită de împărăteasa Elena, mama lui Constantin cel Mare la începutul secolului al patrulea după Hristos. Această mănăstire este o oază creștină într-o lume islamică. După 17 secole, Mănăstirea păstrează intactă mâna pe care Ecaterina i-a oferit-o Mirelui ei, Iisus, iar fiecare pelerin care ajunge la moaștele ei primește în dar un inel cu monograma ei în cinstea inelului pe care Iisus i l-a pus pe deget.

Autoarea cărții nu se detașează de valorile și însemnele creștinismului, este una cu ele în cuget și simțire. Participând la liturgia oficiată de preoți în Mănăstirea Sfânta Ecaterina, consemnează, fără echivoc: „Dumnezeu locuia în noi, iar noi ne lăsăm în voia Lui, într-o sfântă plutire, binecuvântând clipa unică, clipa de splendoare”.

ION LICĂ-VULPEȘTI

Mica fericire de joi

Grădina din jurul casei în care tot omul cultivă flori și mirodenii, livada de meri de pe deal, șarpele cu care te întâlnești în miezul verii pe cărare, toate fac parte din memoria de început a omului, de memoria paradisiacă, de încercarea de transfer a Raiului pe mingea asta de pământ și apă. E similar nostalgiei țăranului care, ajuns la bloc, cultivă în ghivece ardei iuți și pătrunjel la etajul 12, consolându-se în acest fel că e mai aproape de soare, de cer, de însuși Dumnezeu...

*

Moartea poate fi locul contrastant unde „în negre ape se oglindesc leproși” (Trakl).

*

Când văd cerșetorul la colțul clădirii cu zece etaje, cu șapca lui în care se află mai totdeauna 15-20 de lei, iar eu n-am în buzunar atâția bani, mă simt un impostor. Vin cu mașina la birou, umblu îmbrăcat curat și mă dau cu parfum, dar n-am în buzunar suma din șapca soioasă a cerșetorului. Și, ca impostura să meargă până la capăt, când am totuși un leu, îl pun în șapca aceea și primesc fals detașat mulțumirile lui și urările de să-mi trăiască copiii...

*

- Poți trăi fără să citești în fiecare dimineață măcar un poem din Trakl?

- Da.

- Adică, poți trăi fără versul „Pe fruntea mea trece metal înghețat”?

- Sigur, pot trăi.

- Dar și fără acesta: „Tăcut, deasupra Calvarului, se deschid ochii de aur ai lui Dumnezeu”?

- Pot, pot!... răspunde vesel.

Întrebătorul s-a interesat și a aflat că da, omul poate trăi fără un vers de Trakl.

*

Se moare la momentul inoportun. Tocmai când frunzele vișinului din grădină capătă cea mai frumoasă culoare galben-roșcată, ei bine, tocmai atunci vine bruma într-o noapte și frunzele zboară prin grădină, tocmai atunci „risipei se dedă” vișinul din fundul grădinii mele.

*

Într-o toamnă târzie, a vizitat biserica de la Borzești, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, fiu al locurilor. Pe când preotul înalt, tânăr și bărbos, spunea povestea bisericii, el a luat de sub nukul mare de lângă biserică o nucă și a pus-o în buzunarul sacoului cică pentru mai târziu. Revenit acasă, a uitat sacoul într-un șifonier vechi dintr-o debara, iar în câțiva ani, de acolo a răsărit un nuc mic și firav la început, tot mai viguros apoi, a spart geamul cu crengile sale, s-a înălțat uriaș peste casă, peste grădină și peste oraș, ca o maiestuoasă sfidare la adresa morții.

*

Concepția lui Lev Tolstoi despre sinucidere total opusă celei a lui Cioran, de pildă: „Posibilitatea de a-ți pune capăt zilelor este un spațiu de mișcare dat oamenilor. Dumnezeu n-a vrut în viața asta sclavi, ci lucrători liberi. Dacă rămâi în această viață, înseamnă că-ți convin condițiile. Și dacă-ți convin - muncește! Dacă însă vei pleca de la condițiile de aici, dacă-ți vei pune capăt zilelor, dincolo ți se vor oferi din nou altele la fel. Așa că de plecat n-ai unde. Ar fi bine de scris istoria trăirilor pe care le are în această viață cel care și-a

pus capăt zilelor în viața anterioară: cum, dând peste aceleași cerințe care i s-au pus în cealaltă, ajunge la conștiința că ele trebuie îndeplinite. Și e în această viață mai înțelegător decât alții, amintindu-și de lecția primită”.

Așadar, de fapt, „spațiul de mișcare dat oamenilor” prin sinucidere este un cerc vicios.

*

Într-o jumătate de verset, toată tristețea din poezia lumii: „Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna”. (II Regi; 14, 14).

*

Mica fericire de joi. Ajuns în Piața Ivancea, pe caniculă, pe arșiță, pe crunt zăduf, mă așez ca un automat pe terasa umbră, dornic peste poate să mă răcoresc c-o halbă de bere rece. „Dar, am bani de-o halbă?” mă întreb panicat chiar cu o jumătate de minut înainte să apară blonda ospătăriță. Am găsit în buzunarul de la piept finanțe suficiente (adică trei lei) și o undă de fericire a trecut prin mine ca fulgerul săptămâna trecută prin uriașul nuc din vecini.

În drum spre casă, mă întâlnesc cu domnul acela cu mințile rătăcite, fost profesor de matematici, cel care dă ocol pieței 12 ore pe zi, vorbind singur, în șoaptă, nederanjând practic pe nimeni. Ca de obicei, este bărbierit la sânge, îmbrăcat îngrijit, chiar elegant. După atâția ani de când îl știu, e prima oară când mă abordează: „Vă rog să mă scuzați, vreți să-mi dați patru lei să-mi cumpăr acțiuni la o multinațională?” Am mai găsit exact patru lei în buzunarul de la piept și i-am oferit cu plăcere. Mica fericire de pe terasa Pieței Ivancea s-a împlinit acum.

*

În turma de porci a trimis Mântuitorul șleahta de draci. Într-o turmă de porci, care suportă orice, nu-i așa, îi cere Teofil Domnului să trimită moartea cea care și-a luat tigva la purtare.

*

Moartea ca o absență. Gheorghe Grigurcu: „Murim nu prin ceea ce am simțit, nu prin ceea ce am gândit, nu prin ceea ce n-am făcut, ci prin ceea ce n-am simțit, prin ceea ce n-am gândit, prin ceea ce n-am făcut, ca o răzbunare a golului pe care n-am izbutit a-l umple”.

*

Aripile brune ale unui fluture ca sânii plecați la plimbare ai unei actrițe de vodevil.

*

„Doamne Iisuse, binecuvântează mâncarea asta puțină, cât un mic dejun pentru un porumbel, pe care s-o mănânc în singurătatea mea și să mă și satur!” se roagă Paul șoptit, în barba-i roșcată. Și Iisus nu numai că binecuvântează neînsemnata hrană a lui Paul, dar și vine la masa lui sărăcăcioasă și mănâncă împreună amândoi pe sature, dar mai și rămâne să se îndestuleze și albul porumbel apărut pe pervazul ferestrei deschise. „Acum pot muri liniștit și sătul!” își șoptește Paul în barba-i roșcată.

*

Are un sentiment cert. Îi mai trebuie doar un om, obiectul pe care să consume respectivul sentiment.

*

Moartea, atât de simplă, ca o transfigurare suprarealistă.

*

Cea mai amară povestire a lui I. A. Bunin, narând la persoana întâi o viață chinuită, se numește oximoronic *Viață frumoasă!* Și ce final de...viață frumoasă:

„- Soarta m-a făcut beteag (olog, n.m.), Nastia, și apucat din fire: ba sunt vesel, nici eu nu știu de ce, ca înaintea unei nenorociri, ba mă apucă urâtul, mai cu seamă vara, când e arșiță și praf – de-mi vine să-mi fac seama! Uite, am să mor, o să mă îngroape în ținutul Corno-Slobodskoe, și pe mormântul meu praful acesta o să zboare peste gard o veșnicie!

Ce să vă necăjiți pentru asta, Nikanor Matveici, că doar, dacă murim, nu mai simțim nimic.

N-are a face, zicea el, că n-o să simțim nimic atunci; nenorocirea e că acum, cât trăim aici, ne gândim la asta...”

E adevărat, era o plictiseală la noi în casă, la Samobvalovi, după-amiază, când toată lumea își făcea somnul, iar vântul aducea nori de praf! Iar ologul și-a curmat zilele, tot pe o arșiță cumplită, într-un ceas de liniște adâncă...”

*

La intrarea în noaptea fără lună, și-a pus ochelarii cu foarte multe dioptrii și noaptea a devenit compactă, ca o moarte.

*

O anecdotă, de ce nu?

Familia Jones își petrece seara, ca de obicei, în liniște și pace.

Ia uite ce scrie în ziar, că în săptămâna asta au murit 11 oameni care trecuseră de 100 de ani.

Da, e o categorie de vârstă cu grad de mortalitate foarte ridicat. Îți cam taie cheful de a mai deveni centenar!....

*

Nu mă interesează timpul lumii, nici măcar al Universului, ci – cu tot egoismul – sunt disperat doar când mă gândesc la timpul vieții și morții mele.

*

Două lucruri de făcut bine: să-ți trăiești viața cu demnitate și să-ți mori moartea cum se va putea.

*

Tânărul poet tocmai și-a tăiat tacticos venele cu briciul în cadă. Își privește tot mai pierdut sângele roșu-negru dizolvându-se în apa fierbinte care se face roșie-rozalie. În timp ce căldura îl copleșește, își vede sângele ajungând în canalizarea orașului, inundându-l, refulând prin gurile de canal și cărând la vale spre fluviu și spre ocean, de-a valma, oameni, animale mici, mașini de lux, case de vacanță, bușteni, biblioteci și chiar palate prezidențiale. „Potopul roșu, bă! Ha-ha-ha!” îl asigură pe veci o voce din aerisitorul băii sale de la etajul 13 bis.

*

Dumnezeu, singura ființă care nu m-a dezamăgit. Pentru simplul fapt că nu eu l-am ales.

*

Știu, e târziu, își zice Teofil, e timpul, soarele e tot mai rece, întunericul tot mai compact, e timpul, și totuși, preget!

Are un sentiment cert. Îi mai trebuie doar un om, obiectul pe care să consume respectivul sentiment.

Moartea, atât de simplă, ca o transfigurare suprarealistă.

Cînd ești într-o pasă proastă, toate merg aiurea. Acum numai de-ar reuși să iasă din încâlceala de gânduri negre care îl asaltau din toate părțile ca un roi de bondari. Știa că există leacuri pentru toate bolile sufletești. Nu se pricepea la doctorii, însă puțină mișcare nu i-ar fi stricat. Putea să-și ia abonament la un bazin pentru o săptămînă sau două, de ani de zile apuca să înoate numai în concedii, la mare.

proză

Rămase sub cearșaf și după ce nevastă-sa se ridică, așteptînd să se înalțe dinspre bucătărie, cîteva minute mai tîrziu, aroma de cafea. Știa că n-o păcălește și totuși continuă să simuleze că doarme dus. N-avea chef să răspundă la un interogatoriu matinal. Dana trecu de cîteva ori încoace și încolo pe lîngă ușa întredeschisă, fără să-l deranjeze. Dacă nu vrea să se ridice, treaba lui, dădu femeia de înțeles. Cel puțin, așa îi traducea el intențiile.

Se sălta din pat numai cînd o auzi încuind ușa de pe hol, semn că plecase la serviciu. Avea cîteva ore bune în față. Și totul îi apărui dintr-odată mai puțin grav. Își aminti confuz de cele petrecute cu o zi în urmă și se întrebă dacă nu exagerase semnificația întîmplării. La urma urmei, o prostuță îi cedase locul în tramvai, ce găsise atît de tragic? Ar fi trebuit să facă o glumă și lumea din vagon să se distreze pe seama neroadei. Din păcate, nu-i omul care să reacționeze spontan. De fiecare dată ratează. Și de fiecare dată îi vin în minte replici geniale, însă mult prea tîrziu.

Rămase un moment într-o nehotărîre calmă, între dorința de a sorbi o gură de cafea și presiunea din burtă, care-i cerea să se ușureze. Călăuzit de instinct, se deplasă ca prin vis în cealaltă cameră. Luă două guri de cafea, apoi se strecură la fel de tăcut și rapid spre toaletă. Așezat pe vas, rezolvă, fără să-și bată capul, o integramă anostă. Integramele, dacă nu solicitau inteligența, aveau măcar darul de a stimula defecarea.

Își examinează în oglindă barba nerasă de două zile, un amestec de țepi negri și albi. Se văzu nevoit să accepte că ofensiva perilor albi devenea tot mai vizibilă de cîtva timp. Continuînd să-și țină barba sub observație, întinse pe față gel de ras și apoi trecu bigulie, printr-un jet de apă caldă. Începu să se bărbiească, satisfăcut că reușește să înlătore atît de simplu urmele trecerii anilor.

Își fricționă fața cu loțiune, încercînd să-și aducă aminte cînd i-au ieșit cele două mici protuberanțe în partea dreaptă a feței. Nu le dăduse atenție pînă acum, probabil s-a tăiat în timp ce se bărbiea și s-au produs mici infecții. Cu timpul apar unele semne, nu te poți feri, își spuse. La urma urmei, era bărbat în toată firea cu pielea aspră, bătătorită, nu un bebeluș rozaliu.

Se deplasă în bucătărie și luă cîteva linguri de lapte și cereale, gîndindu-se că ar fi cazul să reducă porțiile de mîncare și să renunțe la alimentele cu grăsimi și la dulciuri. Devenise greoi de cîtva timp, masiv și, la fiecare control, medicii îl sfătuiă să fie atent la greutate. Dar pe cît de ușor se iau kilogramele, pe atît de dificil se dau jos. Pentru asta ar fi trebuit să facă foame și nu se simțea în stare. Dacă sărea întîmplător vreo masă, numaidecît îl apuca amețeala, începea să-l doară capul și își ieșea din sărite din te miri ce. Măcar să se mențină la aceeași greutate, își propuse, dacă nu era în stare să slăbească.

După ce isprăvi cu micul dejun, Nae își trase pantalonii și-și căută bluza în dungulițe. Încălță niște sandale maronii, fără șosete. Își aminti în ultima clipă că medicii recomandă să porți șapcă în zilele astea fierbinți. Pescui una de pe cuier și o așeză șmecherește pe-o ureche, aruncînd o privire fugară în oglindă. Mergea și așa, dar i se păru mai de efect s-o așeze cu viziara la spate. Nu există vreo lege care să interzică sexagenarilor să-și așeze cozorocul șepcilor

Elixirul tinereții

asa cum vor și nimic nu-i împiedică s-o facă pe-a nebunii.

Coborî scările fluierînd *Et si tu n'existais pas*, un șlagăr de-al lui Joe Dassin din anii primei lui tinereți, dar care-i stîrnea și acum fiori. O porni întins prin dimineața înaltă, purtat înainte de un elan juvenil, pășind sprinten printre indivizi preocupați, grăbiți spre serviciile lor. Însă după cîteva sute de metri, imediat ce intră pe Calea Victoriei, își dădu seama că nu știa încotro o pornise atît de ferm. Simți că intră în derivă, ca un cuirasat în plină viteză abandonat din mers de echipaj. Dintr-odată își dădu seama că e complet dezorientat.

Unde se grăbea? Avea tot timpul din lume, se simțea pe deplin liber și, totuși, nu se putea smulge dintr-un simțămînt acut de derută. Ce să facă la ora asta? Se gîndi să meargă la un film, nu intrase într-un cinematograful de ani de zile. Dar cu siguranță nu aveau program atît de dimineață. Niciodată nu i-a trecut prin cap că s-ar putea simți atît de inutil. E cel mai scîrbos sentiment pe care l-a putut trăi.

Pînă de curînd, în fiecare dimineață lua metroul cîteva stații, cobora la tipografie și pătrundea în ținutul lui. După ani și ani de muncă, pentru el nu mai existau taine în meserie și patronul sau șefii îi solicitau opinia de fiecare dată cînd era de luat o hotărîre însemnată. Era nevoie de prezența lui acolo, se simțea de neînlocuit, nea Nae, cum îi spuneau toți. Și dintr-odată s-a dezlănțuit urgia, firma a intrat în faliment și lucrătorii au fost disponibilizați. Fusesse scos pe tușă, nimeni nu mai avea nevoie de serviciile lui și situația părea fără remediu. Nu-și dădea seama ce putea să aștepte.

Lîngă o mică terasă împinsă pe trotuar, se gîndi să-și comande o halbă cu bere, așteptînd să apară vreun tip cu care să schimbe o vorbă. Ar fi putut să afle cum își petreceau timpul cei care nu aveau ce face. Dar pe terasă erau numai cîteva tineri cu cești de cafea și cocteiluri, nici pomeneală de halbe cu bere. Îi trecu prin cap să meargă într-un parc unde se joacă șah sau tenis de masă sau unde poți sta pe o bancă ori lua o bicicletă pentru două ore. Nu se putea hotărî, parcă nu avea chef de nimic.

Înaintă pe Calea Victoriei, căutînd să-și regăsească tonusul de la prima oră. Încerca să gîndească pozitiv, asigurîndu-se că viața e frumoasă și trebuie trăită clipă de clipă. În rest, nu s-a întîmplat nimic grav. A muncit destul la viața lui, era timpul să-și tragă sufletul puțin. Iar de lucru găsești pe toate drumurile, numai să ai chef să-ți pui osul la treabă. Deocamdată, se afla într-o vacanță de care trebuia să se bucure. Totuși, ceva nu-i ieșea la socoteală. Nu simțea nici un strop de satisfacție, tinerele, ofensate parcă, îi ocoleau privirile. Nae se întrebă dacă există cumva vreun semn exterior după care poate fi recunoscut un individ disponibilizat.

Nu era nimic grav, se asigură Nae. Cînd ești într-o pasă proastă, toate merg aiurea. Acum numai de-ar reuși să iasă din încâlceala de gânduri negre care îl asaltau din toate părțile ca un roi de bondari. Știa că există leacuri pentru toate bolile sufletești. Nu se pricepea la doctorii, însă puțină mișcare nu i-ar fi stricat. Putea să-și ia abonament la un bazin pentru o săptămînă sau două, de ani de zile apuca să înoate numai în concedii, la mare. Mișcarea l-ar ajuta să scape de gîndurile astea nocive, presupuse el.

Fără să aibă vreun plan, din Calea Victoriei o luă printre Sala Palatului și Biserica Kretzulescu, traversă o stradă și ieși în Cișmigiu. Dădu în cele din urmă peste indivizii care jucau șah și pierdu mult timp trecînd de la o partidă la alta. Unul fluiera melodii de altădată, dar cei mai mulți discutau zgomotos și parcă puși pe ceartă despre fotbal și politică. Urmări cu interes mutările combatanților, încercînd pe rînd să le anticipeze, deși nu mai jucase șah de zeci de ani. Își propuse să facă și el o partidă într-o bună zi, deocamdată intenționa să intre în atmosferă și să-și dea seama de nivelul jucătorilor. Fauna din jur i se păru simpatică; toți se cunoșteau între ei și știau exact cîte parale face fiecare.

Trecuse de amiază cînd și-a dat seama că i se făcuse foame. Cîte un jucător se sălta de lîngă tabla de șah, anunțînd că pleacă la masă. Un slăbănog neras de cîteva zile își scoase un sandwich dintr-o pungă, dînd de înțeles că ar fi păcat să piardă timpul deplasîndu-se pînă acasă sau poate că nu-l aștepta nimeni cu masa întinsă acolo. Nae își aminti că era timpul să pună și el ceva în gură. Se văzu cu o halbă de bere și cîteva mititei fierbinți în față. Își închipui cum îi tăvălește prin muștar și-i așază apoi pe felia de pîine. Imaginea îl făcu să saliveze și se smulse de lîngă mesele de șah.

Porni spre o terasă din apropiere, constatînd că, din păcate, nu-și luase mobilul la el. Simți cum i se strînge inima la gîndul că s-a produs o minune și firma și-a revenit, iar șeful îl căuta să se prezinte de urgență la muncă. Neglijența asta putea să aibă urmări grave, cum de nu se gîndise? Vedea încăperile firmei forfotind de oameni, colegii alergau zăpăciți de ici-colo, încercînd să recupereze pierderile din perioada de inactivitate. Și tocmai cel care ar fi putut face puțină ordine și instaura un plus de coerență activității căsca gura la partidele de șah din Cișmigiu.

Cuprins brusc de agitație, ieși de sub umbra arborilor și pași pe aleea topită de caniculă către bulevard. Statuia lui în mișcare se încastră în aerul fierbinte, înaintînd pe trotuarul în pantă. Părea că sfidează cîteva legi ale fizicii și pășește într-o lume ireală, pulsatilă. Se deplasa ferm către Universitate, animat parcă de o voință străină, fără să-și bată capul cu aceste amănunte. Începuse să transpire abundent, însă nu se putea opri nicidecum din drum.

Abia cînd pătrunse în pasaj, Nae Panait se extrase din straniul corset statuar în care îl învăluiseră valurile de caniculă, recăpătîndu-și înfățișarea de om grăbit și tulburat. Își trecu dosul palmei și-și șterse sudoarea de pe frunte. Înainte de toate, trebuia să-și verifice telefonul mobil. Luă metroul pătrunzînd într-un tîrîm răcoros, ca într-o pivniță. Nu era aglomerat, de obicei în perioadele fierbinți de vară locuitorii părăsesc în masă orașul, căutîndu-și adăposturi cu umbră și verdeată. De îndată ce ușile s-au închis în spatele său, încercă să se liniștească. Probabil făcea tensiune de la zăpușeală, nu strica să-și controleze presiunea arterială la unul din punctele medicale amenajate în corturi prin oraș.

Își dădu seama tîrziu că s-a anunțat apropierea unei stații și se îmbulzi printre călători, cerîndu-și din viteză scuze. Reuși să iasă din vagon, iar ușile s-au închis chiar în spatele său. În ultima clipă, își spuse, de

îndată ce puse piciorul pe peron. Simți cum îl pătrunde un simțămînt de satisfacție pentru că nu ratase coborîrea. Asta înseamnă să fii pe fază, îi trecu prin minte. Exact ca și în viață, e nevoie să știi cînd să iei un tren și cînd să te dai jos, socoti, în timp ce urca pe scările rulante. Chicoti în sinea sa, apoi se uită îngrijorat în jur. Nimeni nu păru să bage în seamă că rîde de unul singur, degeaba își făcea griji.

Ieși la suprafață și privi dezorientat. Ceva nu era în regulă, părea că nu mai recunoaște locurile. Observă în față niște coloane și-și dădu seama că se află în Piața Romană. Din păcate, coborîse cu o stație înainte. Toate merg aiurea, își spuse, uitînd brusc gîndurile pline de satisfacție de adineauri. Ridică umerii, ca și cum ar fi vrut să se lepede de orice responsabilitate. Ce să-și mai reproșeze acum? Nu știa cum e preferabil, să se întoarcă la metrou sau să facă o stație pe jos? Zări aprinzîndu-se lumina verde la semafor și pe loc se hotărî pentru ultima variantă.

figură nedumirîță și apoi, imediat, sfidătoare. Ca ce chestie, nu? se întrebă.

Dar tînărul, un sfrijit pistriuat, cu părul gălbui și rar, ceva mai scund decît Nae și, cu siguranță, la o categorie inferioară, nu se pierdu cu firea. Continuă să-l privească în față cu impertinență și ironie. Nae nu reușea să înțeleagă obrăznicia pipernicitului și simți cum inima începe să-i bată cu putere. Pe vremea cînd făcea rugbi un terchea-berchea ca asta n-ar fi îndrăznit să se dea la el nici plătit, dar acum pesemne că îl credea expirat și lipsit de vlagă. Îi reveni bănuiala că exista un semn pe trupul lui, o etichetă care informa oamenii de faptul că se apropie de o vîrstă. Ce altceva să-l dea de gol?

Nae își scutură capul întrebător, dorind o explicație civilizată, însă pistriuatul îi susținu privirea rînjind. Nu era o simplă căutătură nevinovată și întîmplătoare, nerușinarea era afișată. Un mucea care i-ar fi putut fi copil, cum de îndrăznește? se întrebă Nae. Nu părea să aibă mai mult de douăzeci și cinci de ani, pe cînd Cristi, fiul lui din

cu un *piercing* în nas.

Nae îl măsură din ochi, spunîndu-și că lunganul nu făcea doi bani la bătaie. Dar își clănțăneau dinții înspre el cinci tineri mult mai sprinteni, care nu aveau de gînd să stea cu mîinile în sîn pentru ca el să-i snopească în bătaie. Unul părea mai rezervat, însă ceilalți patru începură să se învîrtă în jurul lui, cumpănindu-și prin aer pumnii. Părea aiurea o luptă în asemenea condiții, dar nu vedea cum ar fi putut să stopeze conflictul și să le ceară să se măsoare cu el în mod cinstit. Făcînd o evaluare sumară, trase concluzia că erau niște derbedei de la care nu te puteai aștepta la cavalerm.

- Ce derivă, unchiașu' se crede mare sculă pă basculă, îi răspunse sfrijitul.

Pe ansamblu, exista o disproporție vizibilă de forțe. Chiar dacă nu era strateg versat, Nae își dădu seama că nu putea să facă o breșă în cercul inamic și s-o ia apoi la goană, pentru că tipii l-ar fi ajuns după cîtiva metri. Nici nu-i stătea în caracter să fugă de luptă ca un laș, deși nu se mai bătuse de zeci de ani, probabil din liceu. Și mai era drăcoaița de fată care fuma privind plictisită îmbulzeala și mișcările agresive de trupuri, de parcă se pregătea să asiste la un spectacol și protagoniștii își făceau încălzirea. Lui Nae i-ar fi plăcut să împartă cîtiva pumni punîndu-i pe toți la pămînt și s-o întrebe apoi dacă poate să-i ofere o băutură, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Nu era timpul să viseze la cai verzi pe pereți, pentru că îl zări făcînd o mișcare bruscă pe cel care se ținuse pînă atunci la distanță. Tipul înaintă prin dreapta lui. Era brunet, cu trăsături regulate și mustață stufoasă, încercînd parcă să-și camufleze buza de iepure. Purta un șort viu colorat, lung pînă la genunchi și șlapi în picioare. Intrarea lui în conflict strica și mai mult echilibrul. Nae calculă la iuțeală că exista o unică șansă pentru el: să lovească primul și decisiv. Dacă reușea să doboare pe careva din prima, ceilalți ar fi fost descurajați să mai atace. Însă nu izbutea să-și alunge gîndul că era o tîmpenie să se ia la harță pentru cozorocul unei șepci! De care uitase complet că și-l așezase invers în dimineața aceea.

Gîndurile astea iscate din neguri și trăiri paroxistice îi cutreierau la iuțeală prin minte, fără să aibă timp să le ordoneze și să le exprime. Nu apucă să transmită tinerilor părerea lui despre conflict, pentru că fu atacat în haită. Atacurile concomitent pornite din toate părțile sau simularea lor îl puseră în imposibilitate de a se apăra. Recepționă mai multe lovituri ușoare, însă un pumn primit din dreapta îl dezechilibra. Cineva îl sprijini, hopa, tataie!, iar el înțelese că fusese cît pe ce să cadă. Îi curgea sînge din nară și simți ceva în gură. Își dădu seama că era lucrarea dentară pe care stomatologul i-o montase cu cîteva zile în urmă. Numai să n-o înghită, se gîndi. N-o putea scoate din gură, pentru că ar fi văzut tipa și se făcea de rușine. Asta sub nici o formă, își spuse.

Îl zări ca prin ceață pe lunganul cu *piercing* în nas pregătindu-se să-l pocnească iar, însă altcineva îl temperă, lasă-l, Săbiuță, nu-i cazu' să ne-ncurcăm. Nae se trase spre gardul din fier forjat, reuși să-și scoată cu discreție lucrarea dentară și scuipă sîngele din gură. Descoperi cu limba golul din mandibulă, vizibil, înainte de montarea lucrării, ori de cîte ori rîdea. Însă pe moment nu simțea nici un impuls să se distreze. Ridicîndu-și privirile, descoperi că bătăușii tocmai dispăreau în grabă printre trecători spre Piața Romană.

prima căsătorie, se apropia de treizeci. Nu-și aminte cîți ani împlinise Cristi, mare rușine să nu știi cîți ani are fiul tău. Își propuse să-și noteze și să rețină pe dinafară cîteva cifre importante. Dacă ar fi fost aici și Cristi, huliganul asta n-ar fi îndrăznit să-l înfrunte cu atîta nerușinare. Din păcate, de vreo trei ani se auzeau tot mai rar la telefon și legătura lor părea să se rupă cu totul.

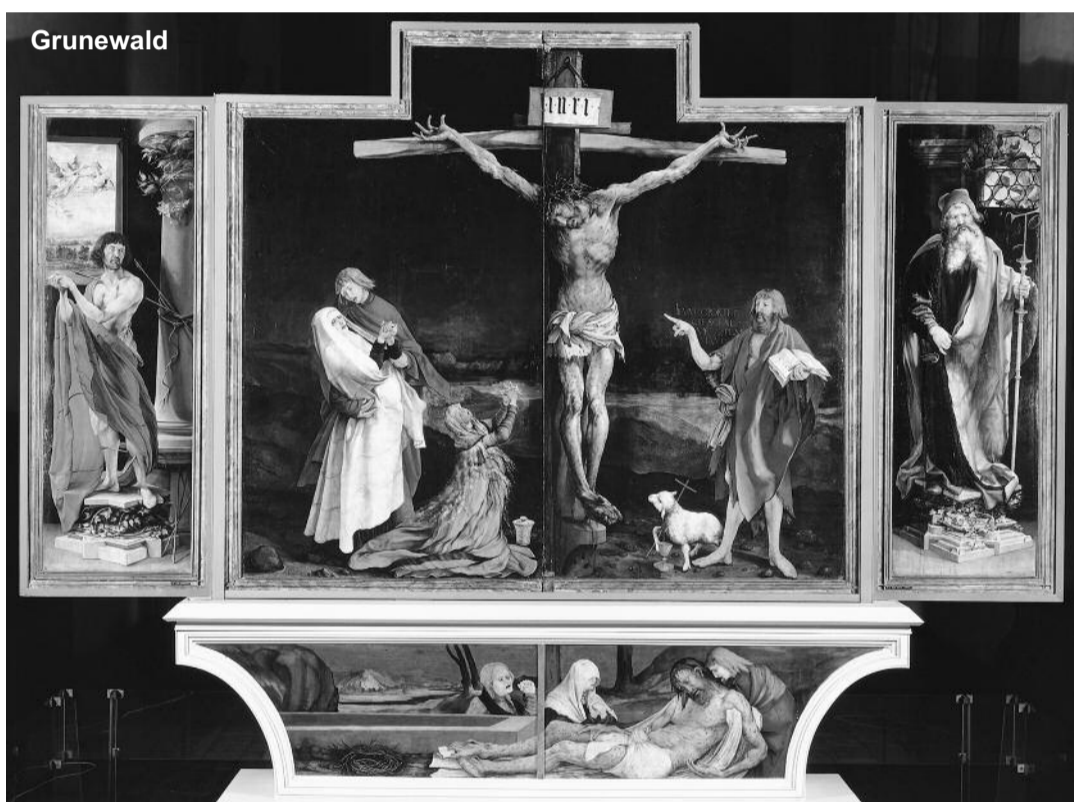
Însă agresorul de față, habar n-avea de existența unui Cristi care l-ar fi putut lua pe sus. Își permise chiar să-și intensifice insolenta.

- Ia te uită la el, he, he, he, mîrri, către ceilalți. Tataie se dă mare șmecher!

Nae nu înțelegea nimic din bîguiala individului. Ce naiba voia? Inima își accelerează bătăile și simți cum mintea i se întunecă. Nu era el bătaia de joc a unui mucos. Își încleștă pumnii din instinct și înaintă în direcția agresorului. În acel moment, detectoare speciale ar fi putut identifica involburîndu-se prin aer, întunecați și primejdioși, norii conflictelor. Din ei se împrăștie peste lume sporii scandalurilor dintre oameni, a ciocnirilor violente și războaielor. Pentru că atunci tinerii din grup, ațîțați din senin, luară poziții belicoase, înconjurîndu-l. Numai tînăra rămase impasibilă, ceva mai în spate. Nae apucă să observe că avea o poșetă roșie, minusculă și niște blugi rupți în genunchi.

- Ia zi, moșu', n-ai intrat în derivă cu cozorocu' ăla întors?! îl întrebă unul deșirat,

(fragment)

După ce traversă și la următoarea trecere de pietoni, porni pe trotuar în susul bulevardului Lascăr Catargiu, asurzit de zgomotul de autoturisme care rula în ambele sensuri. Se întrebă cine o fi fost Lascăr Catargiu? Își aminti că a citit ceva despre acest Catargiu, poate au tipărit o carte în tipografie, dar nu-și mai amintea nimic acum. Poate că a fost un general sau vreun politician veros, pentru că aștia dau de obicei numele străzilor noastre. Chicoti iar în sinea sa, gîndindu-se că generațiile viitoare, ha, ha, ha!, se pot aștepta la soluții și mai năstrușnice.

Avea ceva de mers, dar pe trotuar era umbră. Părea acceptabil. Simți din nou că îl încearcă foamea, apoi gîndul la mîncare fu alungat de regretul că nu-și luase mobilul la el. La vreo treizeci de metri în față desluși cîtiva tineri. Erau cinci sau șase, printre ei se afla și o fată. Discutau stînd la umbră, în apropierea unei porți negre din fier. Nae înainta preocupat, fără să le dea atenție. Cum se întîmplă deseori, nici ei nu-i dădeau atenție lui Nae și-și continuau discuția.

Echilibrul fragil datorat acestui dezinteres reciproc se rupse în momentul în care unul din tineri își întoarse întîmplător capul în direcția lui Nae. Omul se afla la vreo zece metri și înainta în ritm susținut, fără să fi băgat ceva de seamă. Dar privirile tînărului se agățaseră insistent și stăruiau pe figura domnului Nae. Acesta sesiză că tînărul se holba în direcția lui și-i răspunse printr-o

Își dădu seama tîrziu că s-a anunțat apropierea unei stații și se îmbulzi printre călători, cerîndu-și din viteză scuze. Reuși să iasă din vagon, iar ușile s-au închis chiar în spatele său. În ultima clipă, își spuse, de îndată ce puse piciorul pe peron. Simți cum îl pătrunde un simțămînt de satisfacție pentru că nu ratase coborîrea. Asta înseamnă să fii pe fază, îi trecu prin minte.

proză

Gheorghe Grigurcu – 80

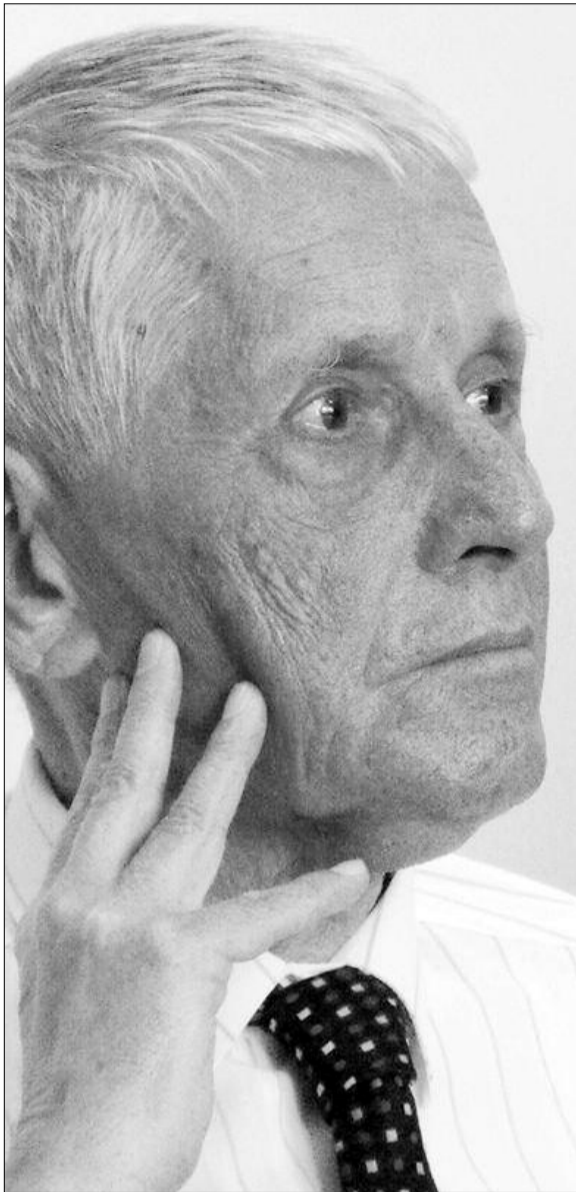

Foto: ILIE VODĂIAN

Gheorghe Grigurcu (n. 16 aprilie 1936, Soroca, România, astăzi în Republica Moldova) este un poet, eseist, aforist, comentator român. Este considerat de Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Alex Ștefănescu și alte personalități ale lumii literare unul dintre cei mai importanți critici literari români ai perioadei de tranziție între milenii și unul dintre cei mai importanți critici contemporani.

Născut în stânga Prutului, a parcurs un traseu biografic care l-a purtat prin Oradea, unde a urmat cursurile liceului, apoi la București, unde a fost timp de un an cursant al Școlii de Literatură „Mihai Eminescu” (de unde a fost exmatriculat în urma unei vizite făcute lui Tudor Arghezi, care era în dizgrația autorităților vremii). Și-a continuat studiile la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, unde îl frecventa pe Lucian Blaga, motiv pentru care la absolvire nu a primit repartiție. A revenit la Oradea, unde a lucrat ca funcționar la „Societatea de Științe Istorice și Filologice” și ca profesor de școală, după care a devenit pentru un deceniu redactor la revista „Familia” din Oradea. După un deceniu, Gheorghe Grigurcu a fost îndepărat din redacție, și s-a retras la Târgu Jiu, unde locuiește și în ziua de azi. Nu s-a considerat însă niciodată un provincial. A trăit mereu cu gândul la Oradea, orașul de pe Criș.. În prezent este director al revistei „Acolada” din Satu Mare.

Scrie de aproape patru decenii cronici literare la cărți de poezie sau de critică, eseistică, teorie literară etc. (nu și la proză) și le risipește în presa din toată țara. A publicat în „Familia”, „Viața românească”, în „Contemporanul”, la care a fost redactor de la distanță, de la Târgu Jiu, la „România literară”, în ieșenele „Convorbiri literare”.

Unul dintre cei mai importanți critici români postbelici, autorul este, tipologic, un călinescian. Scenariul articolelor sale se repetă invariabil: parcurse calm, cărțile recenzate sunt citate sistematic, analiza constituindu-se din enunțuri critice descriptive, urmate întotdeauna de citatele exemplificatoare. Tehnic vorbind, Gheorghe Grigurcu supune poezia sau critica unui decupaj expert și apoi compune un soi de colaje comentate. Inserțiile sale au

adeseori și somptuoșitatea, și aspectul paradoxal al modelului călinescian.

S-a afirmat și ca un polemist acerb, mai ales după 1990, când s-a angajat în lungi campanii de promovare a principiilor morale în evaluarea istoriei literare române din perioada regimului comunist.

În paralel cu critica, Gheorghe Grigurcu n-a încetat să scrie și să publice poezie: de factură modernistă, concentrată, metaforică și conceptualizantă, subtil-livrescă, disimulând teribile fervori existențiale și intelectuale. Nu întâmplător compune, mai ales în ultimele perioade, aforisme.

„Gheorghe Grigurcu domină de ani de zile viața literară fără să se amestece în ea. Nu cred că a existat în ultimii 15 ani un autor mai serios și, în același timp mai productiv, indiferent dacă își exercită condeiul neobișnuit în comentariul politic, în poezie, în eseiu, în polemică, în critică sau istorie literară. (...) El nu este un critic literar care scrie și versuri și nici un poet care scrie și critică literară, el este în egală măsură un poet de primă mărime și unul dintre cei mai importanți critici literari ai acestei perioade de tranziție între milenii” (Ana Blandiana).

„Pentru cine e dispus s-o facă, devine evident că Gheorghe Grigurcu este unul dintre cei mai buni critici de azi”. „Când am scris (...) despre o culegere antologică a lui Gheorghe Grigurcu, am indicat numele câtorva poeți așini, de la Williams la Benn, pe care originala lui poezie îi evocă în latură stilistică, în felul de a concepe metafora sau în compoziția poemului. (...) Aceste șocuri imagistice în lanț, la care poetul ne supune, nu sunt numai decorative, gratuite, ci și frumoase ca niște perle date la iveală dintr-o scoică” (Nicolae Manolescu).

„Un simbol al intransigenței devine Gheorghe Grigurcu, critic literar de mare talent aflat de mulți ani într-un exil neoficial, la Târgu-Jiu. (...) Cel care are dreptate în absolut este, bineînțeles, Gheorghe Grigurcu” (Alex Ștefănescu).

Adrian Alui Gheorghe

Gheorghe Grigurcu. Criticul ca și poetul

Criticul literar care nu face cu poezia precum somelierul cu vinul, păcălește pe toată lumea. Somelier te naști, indiscutabil. Ca „să vezi” vinul îți trebuie organ.

Criticul, ca și poetul, nu are viață personală, viața sa e praf și pulbere...! Și asta o spun ca să parafrzez un poet, pe Nichita Stănescu, cel cu care Gheorghe Grigurcu a fost într-o prodigioasă polemică. Mai apoi, semn că și polemicile au decontul lor, am asistat, la Desești Maramureșului, la momentul în care Gheorghe Grigurcu primea premiul „Nichita Stănescu” al „Serilor de poezie de la Desești” pentru întreaga sa operă poetică ...!

Cavalerul viu își înclina, astfel, sabia sa cu care duelase, cândva, cu aplomb, în fața cavalerului mort. Învinsese noblețea.

Prejudecata formulată de George Călinescu, cum că în fiecare critic zace un poet ratat, ne-a făcut să ne uităm printre degete spre opera poetică sau opera pur scriitoricească a criticilor români, încercând să înțelegem „mecanismul ratării”. Dar „divinul critic” n-a făcut, poate, decît să întindă o cursă cititorului, ca să-l provoace să vadă cum deriziunea, care e arta, „naște pui vii”, ca să folosească un clișeu publicistic. Și mai mult, a vrut ca să spună printre cuvinte că *meseria de critic* este una a seriozității maxime, a asumării unor responsabilități determinante pentru o cultură, pe cînd poezia, creația în genere, e o copilărie privită cu îngăduință. O analizăm ca pe o floare, în procesul înfloririi, dar o evaluăm doar cînd avem certitudinea unor fructe cu greutate. Din această perspectivă privind, spunem că fiecare matur a fost odată copil, că fiecare serios critic „de azi” a tremurat pentru o rimă, a plîns pentru o frunză care părea să cadă cu tot cu cerul plumbuit de toamnă sau a tremurat pentru vreo iubită inconsistentă care lua chip doar în metaforă. Gheorghe Grigurcu e criticul serios care „nu s-a jenat” niciodată de prezența filonului poetic în miezul ființei, de această perpetuă copilărie a sufletului care e poezia,

„tatăl cel aspru” este surprins de fii mînuindu-le păpușile cu duioșie. Poate să știrbească din autoritate o asemenea slăbiciune dovedită? Doar pentru moment, poate, a doua zi lumea se întoarce la regulile ei aspre, maturul ia frîiele realității imediate, momentul de slăbiciune și fantezie este depășit cu eleganță de toată lumea. A fost o rătăcire? A fost un mesaj subliminal? A fost o lecție? A fost o iluzie? Toată lumea încearcă reflecția pe seama acestui moment ...!

Criticul destructurează, prin apucăturile sale, textul, pipăind încheieturile cuvintelor, încercînd în dinți caratele versurilor, își face așchii un poem cît ai clipi. Dar apoi, cu obiectul „crimei” în față, precum cu un fluture dezmembrat în părțile sale componente total neatractive cînd nu sînt în zbor, nu are cum să nu încerce o reșezare a lucrurilor. Criticul se dovedește, aparent, un cititor impenitent. Dar criticul care nu știe să reșeze cuvintele la loc, pînă la poezie, pînă la tipătul care le-a generat, nu este convingător. Nici unul dintre criticii noștri nu poate tăgădui preocuparea pentru poezie „în intimitate”, trebușoară ascunsă cu abilitate din complexul „maturității critice” în fața „copilăriei artei, a ingenuității creației”. Alex Ștefănescu a scris poezie. Ioan Holban a scris poezie. Mircea A. Diaconu, la fel. Pînă și Al. Cistelean a scris poezie, la început, există probe. Chiar Nicolae Manolescu, cel care se lăuda cum că ar rămîne „pe poziția maioreșciană a incompatibilității dintre critic și poet, în economia aceleiași persoane” este trădat de numeroase texte din „Teme” care sînt ingenuități poetice, schițe travestite în eseuri și nuvele topite în false memorii. Și chiar dacă „se atîrnă” de poezia altora, vorba lui Phillipide, criticul de poezie tot un re-creator de texte poetice este. Că nu poți ceti cu șublerul și compasul, ceea ce a fost imaginat și

scris cu necuvinte, cu tăceri, cu aproximări și alte fantezii. Dacă am aduna date despre „poezia criticilor”, sînt convins că ar ieși o lucrare consistentă care le-ar trăda intimitatea „păcătoasă” bine ascunsă de limbajul fioros, tăios, critic. Ei, în acest context de fapte și ipoteze, Gheorghe Grigurcu a avut curajul să pună propria inimă în palmă, ca un chirurg care își stabilește singur diagnosticul.

Am asistat la o demonstrație de „băut vin” în prezența unui somelier celebru în lumea lui, care ne-a făcut proba că pînă în acel moment nu am băut vin, ci *ne-am adăpat*. Ne-a vorbit de vibrația vinului, de curgerea interioară, de lumina eliberată dintr-o picătură, de relația vinului cu mintea, cu sensibilitatea individuală, ce se întîmplă cu vinul la trecerea unei femei frumoase, ce se întîmplă cu același vin la trecerea unei femei urite, cum să îți dumești de anafură pe limbă, în momentul în care te împărtășești cu vin etc. După două ceasuri eram toți euforizați de cuvinte și asocieri, vinul nu mai ținea de sete, ținea de frumusețe, de viață. De atunci m-am uitat cu alt respect la vin, cînd îl văd curgînd într-o cană, știu dacă e „de soi” sau e doar o biată făcătură.

Criticul literar care nu face cu poezia precum somelierul cu vinul, păcălește pe toată lumea. Somelier te naști, indiscutabil. Ca „să vezi” vinul îți trebuie organ. Așa și cu poezia, așa și cu critica, așa cu oricare potecă în ținutul literaturii. Dumnezeu cînd a făcut potecile pentru Gheorghe Grigurcu, i-a dat două și i-a spus să meargă pe amîndouă, alternativ și deodată, pînă la capăt. „Egal în călcătură ...!”, i-a mai strigat Dumnezeu din urmă. Nu-i treabă ușoară, dar dacă ai două posibilități de a înmulți talentul ce ți s-a dat, iaca te ții de drum.